

INGEBORG HEINRICH
(Potsdam, Karl Liebknecht Pädagogische Hochschule)

A TANÁRJELÖLTEK ATEISTA NEVELÉSÉNEK NÉHÁNY KÉRDÉSE

Valamennyien tanárok képzésében veszünk részt, olyanokéban, akiknek a feladata, hogy szilárd marxista—leninista alapon, a tudományok elsajátításával, magas fokú szakismerettel szocialista szellemben oktassák, neveljék országaink fiataljait.

Országainkban a fejlett szocialista társadalom építésének időszakában a szocialista élethelyzetből adódó aktívabb ateista nevelés feladatait s ezek megoldását össze kell kapcsolni a proletár nemzetköziség elmélyítésével.

A világnézeti kérdések tisztázása napjainkban különösen nagy szerepet játszik a minden emberrel kialakítandó szövetségben, a béke megőrzéséért folyó küzdelemben, bármely világnézethez, vallásfelekezethez tartozzanak is. A szilárd ateista alapállás nem lehet akadálya a békéért és a társadalmi haladásért a keresztény körökkel kialakított szövetség megértésének. A vázoltakból két témakört érintek:

1. Az ateizmus szerepe a marxizmus—leninizmus elsajátításának folyamatában mint a világnézeti képzés és nevelés alapja.
2. A marxisták és a keresztények közötti viszony néhány gyakorlati kérdése az NDK-ban.

Az egységes marxizmus—leninizmusban különböző ateista szempontok találhatók. Mindhárom alkotórésze közös világnézeti alapon nyugszik. Ez a munkásszótály világtörténelmi küldetésének megalapozását jelenti, s e célból a világot [mint Univerzumot] a társadalmat [teljes objektív osztálymeghatározottságával] és az embert [mint természeti és társadalmi lényt] egy egységnek tekinti és állandó fejlődésében, történelmi haladásként értelmezi.

Mindhárom alkotórész világnézeti tartalmát meg kell értenünk és fel kell tárunk. Mindenki számára érthető, hogy elsősorban a marxista—leninista filozófiában sikerül egy következetesen ateista világnézetet megalapoznunk. Ez természetes. A marxista—leninista filozófia tárgya, alapkérdése, anyagfogalma, az anyag teremthetlenségének és megsemmisíthetlenségének tana, a világmindenség térben és időben való mozgásának, fejlődésének értelmezése, a Föld és az ember kialakulásának magyarázata nem igényel semmiféle természetfeletti, földöntúli vagy isteni lökést. Itt direkt módon, érthetően, meggyőzően kerül felszínre világnézetünk ateista jellege és — tapasztalataink szerint — nagy hatást gyakorol hallgatóinkra.

A szakképzés során találkozunk az idealista filozófusok, természettudósok olyan törekvésével, hogy a fizikai, biológiai és más természettudományi területek eredményeit idealista szempontból értelmezzék, s figyelmen kívül hagyják a dialektikus és történelmi materializmus vívmányait.

Feltétlenül szükség van arra, hogy a politikai gazdaságtan világnézeti tartalmát fokozottabban feltárjuk. A dialektikus és történelmi materializmusból szerzett ismer-

retekkel összhangban arra törekszünk, hogy diákjaink számára ne csupán egyszerű gazdasági tényeket közöljünk, hanem tudományosan megalapozott biztonságot adjunk, hogy a kapitalizmus bukása és a szocializmus győzelme társadalmi törvényszerűség, s elkerülhetetlen. Ezt a következtetést a marxi értéktöbblet-elméletből mint a tőkés kizsákmányolás alaptörvényéből vezethetjük le, s a történelmi folyamatok, korunk eseményeinek elemzésével világíthatjuk meg. A kizsákmányolás és elnyomás, a válságok és a háborús fenyegetettség okait nem isteni hatalom büntetésében, hanem a társadalmi valóságban: a termelőeszközök magántulajdonában és a vele elválaszthatatlanul összekapcsolódó antagonisztikus osztályok létezésében kell keresni.

Mindenekelőtt két szempontot kell figyelembe vennünk:

1. Az imperializmus jelenleg a keresztény hitet eredeti értelmével ellentétben arra használja, hogy világhódító céljait a világ megváltására való állítólagos elhivatottsággal álcázza. A keresztény hitet a tömegek példátlan manipulálására használja.
2. A szocialista társadalom nem fejlődik automatikusan. A keresztényeknek és az ateistáknak együtt kell működniük annak érdekében, hogy az objektív társadalmi törvényeket, mindenekelőtt a szocializmus gazdasági törvényeit érvényre juttassák.

A tudományos szocializmusban rejlő ateista szempontok felszínre hozása mindenekelőtt azt követeli meg, hogy előtérbe állítsuk a szociálpolitikai törvényszerűségeket, tudományosan megalapozzuk a munkásosztály álláspontját, korunk jellegét a történelmi fejlődés folyamatából vezessük le, s a szocialista forradalmat történelmi távlatokban értelmezzük. Mindez szükségessé teszi, hogy valamennyi hallgatónkban elmélyítsük a materialista világképet, vagyis tudatosítsuk a mi világnézetünk ateista jellegét. Ez abból áll, mint ENGELS megállapítja: „Az objektív világot, a természetet és a társadalmat úgy fogjuk fel, amint az önmagában adott, amilyen anélkül, hogy valamit is hozzáadnánk, ami a természettől idegen.” (ENGELS: A természet dialektikája, Bp. 1952. 209—210. old.)

Az idealizmus legyőzése és a valóságra ható idealista tendenciák visszaszorítása céljából elsőrendű feladatunk az ateista képzés és nevelés, hallgatónik dialektikus materialista gondolkodásának kialakítása. LENIN, mint közismert, a dialektikát a marxizmus élő lelkének nevezte, s ENGELS szerint is „a legjobb munkaeszköz és a legélesebb fegyver.”

A szocializmus létrehozásának folyamatát csak úgy érthetjük meg, ha megértjük és elsajátítjuk a dialektikus gondolkodást. A dialektikus materializmus megköveteli a fejlődés összefüggéseinek, kölcsönhatásainak, leglényegesebb hajtóerőinek, a társadalmi folyamatok külső és belső ellentmondásainak a feltárását. Ez teljes egészében vonatkozik a szocialista társadalomra is. Ahhoz, hogy tudományos világnézetünk ateista tartalmát a képzési-nevelési folyamatban aktívan hasznosíthassuk, arra van szükség, hogy a fejlett szocialista társadalom lényegének megértését állhatatosan elmélyítsük. A fejlett szocialista társadalom nem alakul ki önmagától. Mindig új feladatok megoldása vár ránk, amelyekben gazdasági, szociális, szellemi és kulturális változások egy dialektikus egységet alkotnak. Mint LENIN hangsúlyozta: „A dialektikához a fejlődésről szóló tanítás tartozik a maga legteljesebb, legmélyebb, az egyoldalúságtól mentes megvalósulásában, mint az ellentmondás törvénye.” (L. Ö. M. 19) A szocializmus sem ellentmondásmentes szervezet. A szocialista társadalom ellentmondásai az objektum és a szubjektum kölcsönhatásában keletkeznek és konstruktív módon, a cselekvő emberek közreműködésével oldódhatnak meg.

A továbbiakban néhány gondolatot arról, milyen a viszony az NDK-ban a marxisták és a keresztények között a békéért és a szocializmusért vívott küzdelemben. Nincs ez némi ellentmondásban azzal, amiről eddig beszéltem? Mindenki

tudja, hogy nincs. De annak megértése, hogy a következetes ateista álláspontot követők és a valláshoz kapcsolódó emberek szoros együttműködése a békéért és a társadalmi haladásért folytatott küzdelemben, szükségszerű, nem könnyű. Hiszen ez a keresztényektől is aktív közreműködést kíván. Tanárjelöltjeink képzésében ez nagyon komoly probléma. Államunk politikájának elsőrendű törekvése, hogy az NDK minden állampolgára békében éljen s élvezhesse munkájának gyümölcseit. Szocialista társadalmunk minden polgárának biztonságot és védelmet nyújt, függetlenül azok világnézetétől vagy felekezeti hovatartozásától.

A keresztények és a marxisták közötti együttműködés mély gyökereket eresztett a társadalmi haladásért folytatott küzdelemben. Az antifasiszta ellenálási mozgalomban kialakult együttműködés folytatódott a demokratikus átalakulás és a szocializmus alapjainak lerakása időszakában is. De a fejlett szocialista társadalom megteremtése folyamán napjainkban is bizonyítható módon érvényesül. Ennek bizonyága volt az állami és egyházi személyiségek közös részvétele a nagy reformátor, LUTHER MÁRTON születésének 500. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi megemlékezések előkészítésében és lebonyolításában. Megkötöttük az állam és az egyházak szétválasztását célzó, alkotmányban is rögzített egyezményt. Az egyház jelentős képviselői kifejezésre juttatták, hogy az NDK-ban működő egyházak támogatják a szocializmus építését. Nálunk a keresztények többségben az evangélikus egyház tagjai. Szám szerint mintegy 5 millió hívő tartozik ide, míg a katolikus egyházközségeknek körülbelül másfél millió tagja van.

Az egyházak anyagi bevétele az egyházi adókból, gyűjtésekből, adományokból és az egyházi földbirtokok jövedelméből származik. Az evangélikus egyház több mint 200 000 hektár földterülettel rendelkezik. Ezt a tulajdont nem érintette sem a földreform, sem a szocialista átszervezés. Évente mintegy 12 millió márka állami támogatást kapnak az egyházak. Ez elsősorban a lelkészek díjazására fordítható. Az állami alapból, melyet az azóta elhunyt CDU-elnök és miniszterelnökhelyettes ORTO NUSCHE 1957-ben hozott létre, a templomok fenntartását és restaurálását finanszírozzák.

A lelkészutánpótlást túlnyomó részben az állami egyetemeken biztosítják, s a képzés költségeit teljes egészében az állam fedezi. Ezenkívül az egyházak saját papképző intézményekkel is rendelkeznek.

Jelenleg az egyházak tagjai aktívan vesznek részt a békéért és a leszerelésért folyó harcban. Természetesen előfordulnak pacifista megnyilatkozások és a fegyveres szolgálat megtagadása is. A pacifista gondolkodást maradiságnak tekintjük, s képviselőivel meggyőzősük céljából elbeszélgetünk. Az NDK-ban sok keresztény tagja politikai pártoknak. A CDU például mindenekelőtt a vallásos emberek érdekeit védi. A 22 500 küldöttével a népképviselőkben része az államhatalomnak a NSZEP vezetésével, oldalán más pártokkal és társadalmi szervezetekkel. A CDU jelenlegi elnöke HERALD GÖRTING egyúttal az NDK államtanácsának elnökhelyettese. A CDU 11 500 tagja dolgozik a közoktatásban főállásban vagy tiszteletdíjasként.

Ez a néhány adat is igazolja, milyen sok problémát jelent az ateista nevelés ilyen viszonyok között. A szocializmusban az emberek aktív közreműködésének biztosítása a haladásért, türelmes meggyőző munkát kíván. Meggyőződésünk, hogy még sok generáció él együtt a szocializmusban, a marxisták és a hívők együtt fognak dolgozni.

Az ember lehetőségeiről szerzett ismeretek, a tudomány és a technika vívmányai a közeli jövőben még nem szorítják vissza teljesen a vallást, de minél jobban, biztonságban, meggyőzőbben hasznosítjuk tudományunkat s annak ateista tartalmát a valóság átalakításában, annál több eredményt érünk el a babona és a vallás elleni küzdelemben.